

[Hodnocení morálky druhých lidí]

88-261

Když mluvíme o morálním profilu nějakého člověka nebo o morálce nějaké společnosti (např. upadlé nebo vysoké morálce), nemůžeme zůstat a také ve skutečnosti nezůstáváme jen u registrace daných skutečností, ale poměřujeme je vždycky něčím zvláštním, co není součástí jejich jednání ani jejich „daností“. Máme-li vůbec pochopit smysl a pravou skutečnost chování a jednání nějakého člověka – a tím i jeho charakter nebo morální profil atd. – musíme brát v úvahu jeho morální preference (jak se tomu říká), jeho hierarchii hodnot. Ale zase ne jen sociologicky a psychologicky, jako zjišťovaná fakta, nýbrž tak, že vstoupíme do zjišťované a chápané skutečnosti se svými měřítky a vyslovujeme své soudy na svou odpovědnost. Bylo by asi třeba najít jiná, nová slova, abychom to dovedli lépe, srozumitelněji a přesvědčivěji vyslovit. V něčem se musíme pokusit sestoupit třeba i do těch nejdávnějších dob a stát se jakoby současníky osobností, o nichž toho dost víme (bez takových znalostí by to asi nebylo vůbec možné), anebo naopak transponovat tyto osobnosti a to, co říkaly a jak myslily, do své přítomnosti. Pochopit mravní situaci dávných lidí není možné, aniž bychom se s nimi cítili být nějak současní, bytostně jim přítomní, anebo aniž bychom z nich učinili jakoby současníky své, tj. lidi přítomné v naší přítomnosti. Z toho nelze vyvodit to, co se obvykle – a zkratovitě – z toho vyvozuje, totiž že lidská situace (a zejména mravní situace) je v podstatě ve všech dobách stejná. To, co nás s lidmi časově nebo prostorově vzdálenými sbližuje, není to, co s nimi „máme“ společné, co je u nich i u nás stejné jako nějaká přírodní nebo dějinná danost. To, co nás sbližuje, není nic, co by bylo jejich i naší součástí, nýbrž co pro ně i pro nás „platí“ resp. co je základem toho, co platí.

20. II. 88